

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стрельніков В. Ю.

Одним з пріоритетних напрямів політики держави щодо розвитку освіти є постійне підвищення її якості, оновлення змісту та форм організації навчального процесу. Сучасний педагог має уміти добути інформацію про рівень навчальних досягнень учнів та прийняти відповідне рішення залежно від отриманої інформації. Володіння формами і методами педагогічної діагностики та доцільний вибір методик сприятимуть ефективному аналізу особливостей організації навчального процесу в закладах освіти територіальних громад та його результатів, а відповідні управлінські рішення забезпечать належну його якість.

Аналіз останніх публікацій показує, що теоретичне обґрунтування різних аспектів педагогічної діагностики здійснено в дослідженнях І. Підласого, К. Інгенкампа, Г. Цехмістрової та ін. Так, визначено сутність педагогічної діагностики, її предмет (К. Інгенкамп, І. Гутник, І. Підласий, Г. Цехмістрова та ін.); окреслено функції діагностування рівня навчальних досягнень (В. Максимов, З. Слєпкань та ін.). Проблеми педагогічної діагностики розглянуто в публікаціях Л. Лебедик, присвячених вимірникам і критеріям компетентності педагогів [1; 2, с. 29–33; 5, с. 35–38; 6, с. 228–231; 8–9; 11, с. 264–265; 21–23], використанню технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти [3, с. 55–63; 4, с. 295–297; 7, с. 35–42; 10, с. 316–320; 24, с. 349–351], формування особистості через якість середовища закладу освіти [12, с. 138–179; 13, с. 296–301].

Проте, незважаючи на видиму розробленість питань педагогічної діагностики в сучасних наукових джерелах, досі не існує єдиної позиції щодо сутності педагогічної діагностики та її значення в управлінні якістю

навчального процесу в закладах освіти територіальних громад. Розгляд означеної проблеми є метою нашого дослідження.

Виклад матеріалу дослідження розпочнемо з обґрунтування суті педагогічної діагностики як інструменту управління якістю навчального процесу в закладах освіти територіальних громад, започатковане у наших попередніх дослідженнях [14, с. 24–27; 15, с. 154–156; 16, с. 301–308; 17, с. 73–79; 18; 19, с. 210–220; 20].

Педагогічна діагностика є одним з найважливіших складників будь-якого навчального процесу, засобом для аналізу і визначення його результатів для подальшого удосконалення якості навчального процесу в закладах освіти територіальних громад. Застосування педагогічної діагностики залежить від таких чинників: науково обґрунтованої методології діагностики; ефективної організації педагогічного діагностування, яка передбачає технологію і кваліметричні методики вимірювання; оптимального вибору релевантних засобів і способів реалізації мети; спеціальної професійної підготовки до педагогічного діагностування [19, с. 212].

У запропонованій нами [19, с. 210–220; 20] діагностиці якості навчального процесу в закладах освіти розмежовано два основних напрями: діагностування педагогом досягнень учнів та самодіагностика учнями власних результатів і процесу навчання.

Педагоги застосовують усне і письмове опитування як найбільш традиційні контрольні-діагностичні процедури, а також невеличкі тести як засоби поточного контролю. Тест має три рівні складності, від найнижчого до більш високого, про що учням педагог повідомляє перед початком тестування, знайомить їх зі шкалою оцінювання виконання тестових завдань. Кожен рівень містить чотири завдання, які розташовано так, що на нижчому рівні переважають завдання репродуктивного типу, а із зростанням рівня складності завдання стають більш продуктивними і продуктивно-творчими.

Учні, виконуючи завдання тесту, починають з найнижчого рівня, поступово рухаючись до більш складних завдань. При цьому кожен учень

має право самостійно визначити, на якому рівні і якому завданні закінчити виконання тесту, залежно від можливості відповісти на чергове завдання. Така система тестового завдання не лише дає змогу педагогу виявити рівень засвоєння матеріалу учнями, а й показує учню його можливості, сприяє визначенню недоліків, стає підставою для подальшого навчання.

Окрім контрольної-діагностичної функції, яка полягає у виявленні рівня знань, умінь і навичок учнів, обсягу, глибини і якості сприйняття матеріалу, тестування мотивує до активізації навчальної діяльності, стимулює самостійну діяльність учнів, сприяє розвитку навичок самоконтролю, формує прагнення до саморозвитку й самовдосконалення.

Педагог також отримує інформацію про рівень досягнень кожного учня і класу загалом, аналізує її для виявлення причин і чинників, що вплинули на встановлені результати, визначає рівень опанування учнями навичок самостійної роботи, і, зважаючи на ці дані, планує свою подальшу роботу відносно конкретних учнів, тобто з орієнтуванням на потреби та особливості кожного, і розробляє універсальні прийоми навчальної діяльності, при цьому окреслюючи шляхи і засоби розвитку відповідних умінь і навичок учнів, стимулювання в них інтересу до предмету та активності в пізнанні.

Отже, тестування як діагностичний інструмент виконує контрольну, навчальну, виховну і розвивальну функції, а також стимулювальну, формуючи в учнів позитивні мотиви навчання. Окрім цього, тестування слугує засобом зворотного зв'язку між педагогом і учнем, завдяки чому вносяться корективи в управління якістю навчального процесу, що зумовлює пошук нових, більш продуктивних методів і прийомів навчання. Тести виконують і прогностичну функцію, дозволяючи педагогу передбачити потенційні можливості учнів у засвоєнні нового матеріалу, що дає змогу побудувати подальше викладання предмета, ураховуючи можливі труднощі.

Результати тестування також впливають на роботу самого учня, сприяють розвитку його самостійності, стають засобом індивідуалізації в навчальному процесі, завдяки чому управління педагогом навчальною

діяльністю учнів поступово поєднується з самоуправлінням учнів, що сприяє якості навчального процесу в закладах освіти територіальних громад.

Серед прийомів управління якістю навчального процесу в закладах освіти територіальних громад можна назвати залучення учнів до активних видів навчальної діяльності; надання їм можливості виявляти в навчанні самостійність, ініціативність; забезпечення активної позиції учнів у навчанні; застосування проблемних ситуацій, проблемно-пошукових методів, рольових ігор тощо. Використання цих прийомів підвищує рівень мотивації учнів, зумовлює її якісні зміни, зовнішні мотиви поступово перетворюються на внутрішні, завдяки чому учні виявляють наполегливість і старанність у навчанні, прагнуть до самовдосконалення, усвідомлюють важливість і цінність навчання для подальших життєвих успіхів.

Уважаємо, що діагностика є своєрідним мотиватором як для педагога, так і для учня, змушуючи обох шукати шляхи підвищення якості навчального процесу в закладах освіти територіальних громад та його результатів, стимулюючи розвиток суб'єктів діагностування.

Література

1. Гуманізація педагогічного процесу у вищій школі: колективна монографія / керівник колективної монографії д.пед.н. Л. В. Лебедик. Полтава : ПУЕТ, 2020. 196 с.
2. Лебедик Л. Вимірники педагогічної компетентності викладачів закладів вищої і передвищої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 1 (190). С. 29–33. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/194075>
3. Лебедик Л. В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Зб. статей за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, 18-19 берез. 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 55–63. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>
4. Лебедик Л. В. Застосування освітнього менеджменту у професійній підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Нова українська школа: траєкторія поступу*: зб. тез доповідей III Всеукр. наук.-практ. конф., 2 квіт. 2021 р. / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2021. С. 295–297. URL : http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2021/zbirnik_nush_2021.pdf#page=296
5. Лебедик Л. Компоненти моделі професійної компетентності викладача вищої школи як основа для моніторингу якості системи його

підготовки. *Дидаскал* : часопис : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи», 12-13 листоп. 2019 р. Полтава, 2020. № 20. С. 35–38. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13637>

6. Лебедик Л. В. Критерії розвитку інтелектуального обдарування особистості майбутнього фахівця у сфері соціальної роботи. *Обдаровані діти – скарб нації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 8–11 груд. 2020 р.) Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. С. 228–231. URL : <http://novyny.ostriv.in.ua/publication/code-7E317C4119BB9/list-8C72DA5726>

7. Лебедик Л. В. Моніторинг якості системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів вищої школи. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти*: зб. матеріалів II регіональної наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, Україна, 20 листоп. 2018 р.) / укладачі: Брик Р. С., Дідух Т. Г. Тернопіль, 2019. С. 35–42.

8. Лебедик Л. В. Підготовка викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 425 с.

9. Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2020. 623 с. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8837>

10. Лебедик Л. В. Підготовка фахівців для системи спеціальної освіти на засадах педагогічного менеджменту. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (25 листоп. 2020 р., м. Суми). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 316–320.

11. Лебедик Л. В. Саморозвиток особистості майбутнього соціального працівника в умовах університету. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві* : Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 2021 р. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Х. : Друкарня Мадрид, 2021. С. 264–265. URL : <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18796>

12. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю., Стрельніков М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін: Навчально-методичний посібник. Полтава : АСМІ, 2020. 303 с. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15703>

13. Лебедик Л. В. Формування громадянської культури особистості через якість демократичного середовища закладу освіти. *Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: зб. матеріалів конф. / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. Суми: РВВ СОШПО, 2020. С. 296–301. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8838>

14. Стрельніков В. Застосування вчителем педагогічної діагностики для підвищення якості навчання учнів. *Дидаскал* : часопис : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи», 12–13 листоп. 2019 р. Полтава, 2020. № 20. С. 24–27.

15. Стрельніков В. Ю. Критерії якості освітнього середовища в педагогічній системі М. В. Остроградського. *М. В. Остроградський видатний математик, механік і педагог*. Матеріали міжнар. конф., присвяченої 200-річчю з дня народження М. В. Остроградського, 26–27 верес. 2001 р.. Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2001. С. 154–156.
16. Стрельніков В. Ю. Критерії якості підготовки бакалаврів економіки. *Економіка, бізнес-адміністрування, право*. 2018. Вип. № 4(4). С. 301–308.
17. Стрельніков В. Ю. Критерії якості підготовки фахівців у закладах освіти. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти* : зб. матер. II регіональної наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, Україна, 20 листоп. 2018 р.) / укл. : Брик Р. С., Дідух Т. Г. Тернопіль : ТОКІШПО, 2019. С. 73–79.
18. Стрельніков В. Ю. Педагогічна діагностика якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійно-технічної освіти залізничного профілю. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія «Педагогіка». Харків, УПА, 2020. Вип. 10. URL : <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/330/295>
19. Стрельніков В. Ю. Педагогічна діагностика якості підготовки майбутніх фахівців : *Морские технологии : проблемы и решения – 2014* : Матеріали Всеукр. науч.-практ. конф. преподавателей, аспирантов и сотрудников. Керчь : Керченский государственный морской технологический университет, 2014. С. 210–220.
20. Стрельніков В. Ю. Психодіагностика на службі викладача вищої школи: Текст лекції. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2003. 23 с.
21. Lebedyk L. V. Forms of Pedagogical Preparation of Higher School Teachers Within Master's Degree Studies. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J. Paedagogia-Psychologia*. Lublin. Polonia. Vol. XXXII, 1 2019. P. 89–98.
22. Lebedyk L. V. 1.15. Structural components and functions of projecting activity of future high school teachers. *Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph* / Edit. I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina. Prague, OKTAN PRINT s.r.o., 2020. P. 155–162. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8840>
23. Svitlana O. Shara, Larisa I. Vorona, Iryna O. Kalinichenko, Lesia V. Lebedyk and Larisa M. Olifira. The formation of the humanistic position of the student in the educational process. *Journal of Intellectual Disability. Diagnosis and Treatment*, Volume 8. № 3. 2020. pp.472–484. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/journals/journal-of-intellectual-disability-diagnosis-and-treatment/volume-8-number-3/82-abstract/jiddt/4043-abstract-students-humanistic-position-formation-in-the-educational-process>
24. V.Yu. Strelnikov, L.V. Lebedyk, T.V. Hura, S.I. Sysoieva, S.V. Stankevych, E.V. Shapovalova, O.Ye. Avilova. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>